

Ángyomasszony és társai

(Helyreigazítás ürügyén)

A vérrokonság és a „szegről végről való atyafiság” (a társadalomtudomány nyelvén *mürokonság*) vidékenként különböző elnevezéseinek megismerését és vizsgálatát egyaránt fontosnak tartja a nyelvészet, a néprajztudomány és a szociológia. Ezeknek az elnevezéseknek egyrésze ugyanis régi nyelvünk becses hagyatéka, másrésze pedig egészen a történelem előtti időkig visszavezethető ősi családszervezeti formák (családközösség, apajogú — patriarchális — társadalom stb.) emléke.

Ezekben az elnevezésekben még köznyelvünk sem teljesen egységes. A népnyelv meg éppen vidékenként eltérő változatokat mutat még az egymást követő nemzedékek megkülönböztetésére szolgáló nevek (nagy-, déd-, szép-, ük-, ősszülők) alakjának vagy jelentésének használatában is. Még nagyobb különbségek találhatók a „műrokonság” (pl. sógorság) egyes eseteinek népi elnevezéseiben. Az *ángyom* szónak (általában a nem vérszerinti nőrokon gyűjtőneve, akivel vérszerinti férfi-rokon révén alakult ki rokonság; van *ángyikám*, *kisángyom öregángyom* stb. elnevezés is) a Honismereti Híradó 1973. évi 3—4. szám 150. lapja 3. jegyzetében olvasható *anyós* jelentése minden valószínűség szerint csak elírás ugyan, azonban a szélesebb körű gyűjtés még számos nem ismert változatot, illetőleg tanulságos elterjedési adatot kutathat fel, mind a vérrokonság, mind a műrokonság népi szókincsében.

Kérjük ezért lapunk olvasóit, közöljék szerkesztőségünkkel az általuk ismert, a köznyelvtől eltérő népi rokonsági elnevezéseket, jelentésükkel együtt, az utóbbit lehetőleg példamondattal is megvilágítva, s pontosan megjelölve, hogy hol, kitől hallották adataikat.

A beérkező anyagot továbbítani fogjuk a kérdés kutatásával foglalkozó szakembereknek.

Szerk.

Helyreigazítás és kiegészítés

1. A lapunk 1973. 3—4. számában közölt, „Kazinczy ünnepség Abonyban” c. tudósítás kéziratának átgépelésekor hiba csúszott a szövegbe, melynek következtében a 80. lapon részben tévesen jelent meg az ünnepség elnökségének névsora. A szerkesztő elnézést kér mind az elnökség érintett tagjaitól, mind a tudósítás szerzőjétől, *Fehér János*nétól, akinek semmi része a sajnálatos esetben.

A tévesen közölt szövegrész helyesen a következő:

„Az elnökségben helyet foglalt ... *Balla János*, a Járási Pártbizottság titkára, *dr. Gaál Lajos*, a Járási Hivatal elnöke ... *Györe Pál* vb. titkár, *ifj. Drávay József*

művelődési felügyelő, az ünnepséget előkészítő emlékbizottság vezetője, *dr. Horinka László*, a Hazafias Népfront nagyközségi titkára . . .”

2. A szatmárcsekei monumentális fejfákat ábrázoló, lapunk említett számában közölt szép fénykép alól technikai hiba folytán lemaradt a fényképet készítő *Lantos Miklós* neve.

3. A dunaalmási szép *Csokonai*-szobor, melynek képét ugyancsak a 3—4. szám-ban, a 76. lapon közöltük, *Szabados Béla* alkotása.

Itt említjük meg, hogy a fentebb említett abonyi tudósításban bemutatott *Kazinczy*-szobor fényképét *ifj. Járdány Gyula* készítette.

Szerk.

Tudósítóinkhoz

A Honismereti Híradó egyik legfontosabb feladata, hogy a mozgalmunk élet-erejéről tanúskodó jó helyi kezdeményezéseket általánosan ismertté tegye, s ezáltal segítse, meggyorsítsa mozgalmunk kibontakozását. Éppen ezért van fokozott jelentősége annak, hogy az ilyen értékes kezdeményezésekről lapunk lehetőleg azon me- legében híradást kapjon.

A cél tehát mozgalmunk gyors informálása. Ebből az is következik, hogy tudósítóinktól tömör, sallangmentes fogalmazású, minél több konkrét tényanyagot, módszer- tanítást tartalmazó, kozmetikázás nélküli hű beszámolókat kérünk. (Ez egyébként lapunk egyéb írásaira is vonatkozik.)

Tényeket, konkrétumokat várunk tehát, de ebből nem következik, hogy ne lát- nánk szívesen a bontakozó életképes tervek, közérdekű elgondolások közkincesé té- telét is.

Fenti célkitűzéseink megvalósításában egyaránt számítunk a honismereti munka területi (megyei, járási, városi) irányítóinak közreműködésére, valamint a kisebb- nagyobb honismereti műhelyek (szakkörök, klubok, munkabizottságok) pennafor- gatóinak aktivitására. Az a meggyőződésünk, hogy tudósítói gárdánk tulajdonképpen már rendelkezésre áll, csak még nincs számbavéve és mozgósítva. Szeretnénk, ha ez a kettő egybeesnék, azaz ha a tudósítók kijelölését és vállalkozását sokfelől mielőbb beérkező beszámolók tanúsítanák s így mihamarább kialakulhatna lapunk „külső munkatársai”-nak, „helyi tudósítói”-nak állandó gárdája.

Bízunk benne, hogy a Honismereti Híradó remélhetőleg hamarosan ütemessé váló megjelenése megkönnyíti és meggyorsítja a fentiek realizását, s ilyenformán — ahogy szerkesztői elgondolásainkat ismertető „Lectori salutem” c. cikkünkben írtuk lapunk tavalyi 1—2. számában — a Honismereti Híradó valóban mozgalmunk „hír- ügynöksége”, „tájékoztató központja”, végső soron összefogója, s egyúttal — az or- szágszerte készülő helyi krónikák mellett — a mozgalmunk előtt álló újabb évtized erőfeszítéseinek, sikereinek hű kollektív krónikája lesz.

Szerk.

Szemponatok egy helység állapotrajzának elkészítéséhez

elhalványodásukra, esetleg átalakulásukra; az életmód átalakulására — s mindennek látható jeleire. Itt lehetne beszélni a helységen belüli vagyoni viszonyok alakulásáról: az új építkezésekről, a gépkocsik és motorkerékpárok számának alakulásáról, a helység képeinek megváltozásáról, a művelődés újonnan megnyílt lehetőségeiről. Igen hasznos lenne, ha a leírások készítői itt részletesen kitérnének a helyi ifjúság problémáira: hogyan látja helyét a 25 éven aluli generáció általában és a helységen belül, mi kapcsolja oda és mi taszítja onnan, és mindezt mivel indokolja?

Az állapotrajzok készítőire bizzuk, hogy e képet milyen részletességig kívánják elmélyíteni; ki kívánnak-e térni a fenti, inkább csak a megközelítés lehetséges irányait jelölni kívánó példákban említett problémákra, vagy más kérdéseket is meg akarnak tárgyalni. Ugyanígy elképzelhetőnek tartjuk azt is, hogy egyes kérdéseket interjúkon, vagy egy-egy kiválasztott személy vagy család útjának elemzésén, bemutatásán keresztül ábrázoljanak. Akármilyen formát és módszert kövessenek is, itt is minden adatuk a napjaink valóságát rögzítő nagy összképnek egy-egy jelentős alkotó része lehet.

VÖRÖS KÁROLY

HAZAI ESTÉK. Az első cikkünkben ismertetett felszabadulási honismereti vetélkedőben szereplő városok „csapatai” — terv szerint — az alábbi időpontokban és párosításban kerülnek a TV képernyőjére. A zárójelben közölt városnevek az érdekelt tanárképző főiskolák csapatait jelzik.

1974. április 19.: *Sopron* (Pécs) — *Nyírbátor* (Nyíregyháza)
május 17.: *Baja* (Szeged) — *Gyöngyös* (Eger)
június 7.: *Kecskemét* (Szeged) — *Szombathely* (Pécs)
szeptember 20.: *Jászberény* (Eger) — *Sárospatak* (Nyíregyháza)
október 18.: *Székesfehérvár* (Pécs) — *Salgótarján* (Eger)
november 15.: *Békéscsaba* (Szeged) — *Hajduböszörmény* (Nyíregyháza)
december 13.: *Nagykanizsa* (Pécs) — *Cegléd* (Nyíregyháza)
1975. január 10.: *Dunaújváros* (Szeged) — *Tatabánya* (Eger)
február ... : *Esztergom* (Eger) — *Szolnok* (Nyíregyháza)
március ... : *Hódmezővásárhely* (Szeged) — *Zalaegerszeg* (Pécs)
április 4.: *Döntő*

ROVÁS

Kérjük Kedves Olvasónkat, jegyezze fel ide (vagy egy betéllapra), s majd küldje is be címünkre a Honismereti Híradóra vonatkozó véleményét, észrevételeit, javaslatait, cikkajánlásait, tervezett tudósításainak, cikkeinek témáját.

Szerk.

TARTALOM

A 30. EVFORDULÓ FELE

- Juhász Róbert*: Egy vetélkedő elé 3
Glatz Ferenc: A jubileumi krónikák írásáról 6
Vörös Károly: Szempontok egy helység állapotrajzának elkészítéséhez 7, 77

KRÓNIKA

- Vass Lajos*: Páva-körök országos találkozója Baján 10
Borsai Ilona: Az V. Országos Kecskeméti Népzenei Találkozó 12
Morvay Péter: Népi műemlékek, nemzeti emlékhelyek, temetővédelem... 17
Zakonyi Ferenc: Műemlékvédelem a temetőkben és a cintermekben 21
Molnár Imre: A Szigetvári Várbaráti Kör 22
Selmezy Kovács Attila: A Keszthelyi Georgikon Múzeum 26
Molnár Mátyas: Rákóczi-kori tudományos ülésszak Vaján 29
L. S.: Mátyóki-ünnepségek Szokolyán 32
Szabó Zsolt: Néprajzi gyűjtés gyermekekkel 34
Miklya Jenő: Helytörténeti kiállítás Füzesgyarmaton 38
Baloghné Boros Jolán: A keceli batik-szakkör kiállítása 39
Balassa Iván: Szücs Sándor 70 éves 41
Andráshalvy Bertalan: *Kallós Zoltán*, a népköltési gyűjtő 44
A Sebestyén Gyula Emlékérem kitüntetettjei 48
íj. Kodolányi János: *Zentai János* 49

MEGYEI TÜKÖR

- Bánfai József*—*Bezerédi Győző*: A községi krónikairás első éve Baranyában 51

SZAKKÖRI ÓRJÁRAT

- Terge Lajosné*: Tudósítás Polgárról III.: A második Honismereti Délután 53

KÖNYVESPOLC

- Források Budapest múltjából. 1686—1950. (Ism. *Gerelyes Ede*) 55
Csepregi Béla: *Petőfi Sárszentlőrincen* (Ism. *M. P.*) 57
Dankó Imre (szerk.) *Bajomi Krónika* (Ism. *Molnár Balázs*) 58
Tóth Tibor: Szocializált mezőgazdasági nagyüzemek az igali járásban (1919)
(Ism. *Halász Péter*) 61
Kiss József—*Pataki Sándor* (szerk.) *Mezőcsáti Helytörténeti Füzetek* (Ism. *Halász Péter*) 61
Két könyv a szülőföld szerelmeséről, *Orbán Balázsról* (Ism. *Halász Péter*) 62
Köszeghegyaljától — Hegyhátig (Ism. *M—r.*) 64
Az Alföld porában. Maghy Zoltán válogatott versei (Ism. — *rf—*) 64

TERMES

- Timaffy László*: Egy népmonda bölcsőjénél 65

HONISMERETI OLVASÓKÖNYV

- Csepregi Béla*: Két rajz a sárszentlőrinci *Petőfi*-emlékekről 68

PÁLYÁZAT! PÁLYÁZAT! PÁLYÁZAT!

- Pályázati felhívás a magyar ellenállási mozgalom történetével foglalkozó pályamunkák készítésére* 70
Az 1974. évi, XXII. Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázat felhívása 71
Pályázati felhívás a Népművészet ifjú mestere cím elnyerésére 73

SZERKESZTŐI POSTA

Ángyomasszony és társai (Helyreigazítás ürügyén) 75
Helyreigazítás és kiegészítés 75
Tudósítóinkhoz 76

HÍREK

Országos Diák Honismereti Tábor 32
Nem térkép e táj... 38
Veres Péter levelei 50
A Magyar Hírlapban olvastuk 67
„Hazai esték” 77
A Honismereti Híradó idei 2. és 3. száma 72
Bodgál Ferenc síremlékének felavatása 74

RAJZOK, KÉPEK

Vincze Lajos 20
Gy. Szabó Béla 31
Mányoki Ádám 33
Keceli iskolások 39, 40
Lehr Vilmos 68, 69

Jelen számunk munkatársai

Dr. *Andrásfalvy Bertalan*, az MTA Dunántúli Tudományos Intézetének tudományos főmunkatársa, Pécs — Dr. *Balassa Iván*, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum főigazgatóhelyettese — *Bánfai József*, a Hazafias Népfront Baranya megyei Bizottságának művelődéspolitikai munkatársa, Pécs — *Bezerédi Győző*, a Baranya megyei Levéltár levéltárosa, Pécs — *Baloghné Boros Ilona*, általános iskolai rajztanár, Kecel — *Borsai Ilona*, az MTA Népzenekutató Csoportjának tudományos munkatársa — *Csepregi Béla*, evangélikus lelkész, Sárszentlőrinc — Dr. *Gerelyes Ede*, a Budapesti Történelmi Múzeum tudományos főmunkatársa — Dr. *Glatz Ferenc*, az MTA Történettudományi Intézetének tudományos főmunkatársa — *Halász Péter*, az Agrárgazdasági Kutató Intézet tudományos főmunkatársa, Budapest — *Juhász Róbert*, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának osztályvezetője — Dr. *Kodolányi János*, a Néprajzi Múzeum főigazgatóhelyettese — *Lezsák Sándor* tanító, Lakitelek — *Miklya Jenő*, általános iskolai tanár, Szeghalom — Dr. *Molnár Balázs*, a Néprajzi Múzeum muzeológusa — *Molnár Imre* gimnáziumi igazgatóhelyettes, Szigetvár — *Molnár József*, ny. középiskolai tanár, Budapest — *Molnár Mátyás*, általános iskolai tanár, múzeumvezető, Vaja — Dr. *Morvay Péter*, a Néprajzi Múzeum ny. osztályvezetőhelyettese — Dr. *Selmecci Kovács Attila*, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum muzeológusa — *Szabó Zsolt* újságíró, Kolozsvár — *Terge Lajosné*, középiskolai tanár, Debrecen — Dr. *Timaffy László*, középiskolai tanár, Győr — *Vass Lajos*, Erkel-díjas zeneszerző, Budapest — *Vincze Lajos*, festőművész, Budapest — *Zákonyi Ferenc*, a Veszprém megyei Idegenforgalmi Hivatal ny. vezetője, Balatonfüred.

